

into two groups and fits into the polarised logic of thinking about „the others“. Due to this, it is virtually impossible to reach the desired goal – the establishment of a functional social unit within a designated territory.

The article also introduces the concept of functional networking. This concept undoubtedly deserves to be researched further and to be carefully methodologically analysed. In this article, it is not presented as „redemption“ or „the solution“ of the Kosovo issue. It is, in fact, supposed to evoke thoughts regarding the possible future ways of the international engagement in the divided societies of weak states. Within the concept, the author used the generally accepted solutions to weak statehood and human development, and, based on those solutions, attempted to reach an alternative way of the provision of development aid. Research of the Kosovan environment showed that the basic pre-requisite for people to, despite ethnical (religious, historical) antagonism, be able to co-operate with the common goal of well-being – in small trade, exchange of goods and other economic activities of individuals – was confirmed.

The author, therefore, assumes that the division of society on the basis of other characteristics than those that led to the paralysation of the society, can lead to the establishment of common (non-ethnical and non-political) interests of the particular groups (in our case those are the groups defined on the basis of the way they find food), which will be ethnically mixed, and thus help to bridge the seemingly un-bridgeable cleavages.

Pavel Hlaváček

Paradigmata americké zahraniční politiky aneb legitimace moci pomocí „Mnichova“ a „Vietnamu“

Abstract:

The aim of this article is to demonstrate that all American administrations since 1945 justified the usage of the American armed forces by making an analogy with either the experience of the Second World War (“the Munich Paradigm”), or the experience of the Vietnam War (“the Vietnam Paradigm”). Those two wars represent crucial turning points in the development of the US foreign policy. They contributed to the creation of two models of the decision making process, which changes approximately every 20 years, when a new generation of Americans gains power. Internationalists favour foreign interventions, because they believe it is the best way to keep America safe from threats. Isolationists, on the other hand, reject pro-active foreign policy and do not believe that America should play the role of the world’s policeman. So far, almost all American presidents since 1945 followed the Munich analogy and only two followed the Vietnam analogy.

Keywords: American Foreign Policy, Paradigms, Second World War, Vietnam War, Munich, Vietnam, U.S. Presidents

1. Úvodem

Legitimita bývá obecně chápána jako oprávněnost k výkonu moci, přičemž v demokratických režimech je politická funkce udělována na základě výsledku svobodných voleb. Politik, který chce ve svém úřadu setrvat, proto musí stále brát na zřetel veřejné mínění a usilovat o přízeň svých voličů. Za tímto účelem se dovolává vyšších autorit, cituje osobnosti, které v politice něco dokázaly, snaží se prokázat své znalosti apod.

V předkládaném článku se budu zabývat způsoby, jakými představitelé moci výkonné ve Spojených státech amerických legitimují realizaci svých zahraničně politických cílů. Soustředit se budu především na to, jak jednotlivé administrativy Bílého domu po roce 1945 ospravedlňovaly vyslání ozbrojených sil do zahraničních misí. Mým cílem bude demonstrovat, že obhajoba nasazení ozbrojených složek veskrze kopíruje přibližně dvacetiletý cyklus, během kterého dochází ke generační obměně společenské reprezentace Spojených států amerických. Tento proces je výsledkem získaných zkušeností, ve kterých každá generace vyrůstala a které následně využívá ve svém hodnocení (ne)legitimity zahraniční politiky vybrané administrativy.

Od konce druhé světové války do současnosti budu v následujících řádcích identifikovat dva protikladné modely chápání legitimacy: ta „kohorta“, která zažila výrazné úspěchy při obraně amerických národních zájmů, bývá vyslání amerických vojáků do války aktivnější a jedná přirozeně asertivněji. Má sklon své vládě důvěřovat a intervenci chápe jako legitimní reakci na problémy (nepřátele), kterým čelí. Naopak ta generace, kterou formovala fatální selhání, je více skeptická. Vojenské řešení problémů chápe jako to nejhorší možné, intervenci se snaží vyhnout a raději hledá alternativu ve formě vyjednávání či uzavírání kompromisů.

Ve vývoji americké zahraniční politiky po roce 1945 můžeme identifikovat dvě události, které stěžejním způsobem formovaly poválečné generace a jejich východiska pro posuzování role USA ve světě. Tou první je druhá světová válka (1939/1941–1945), která bývá konsenzuálně chápána jako konflikt, ve kterém Spojené státy sledovaly legitimní cíle a dosáhly jejich celkového naplnění. Tou druhou je válka ve Vietnamu (1964–1973/1975), která symbolizuje přesný opak: plýtvání životy amerických vojáků – o financích nemluvě – v konfliktu, který toho nebyl hoden a který navíc vyústil v ostudnou porážku. Zatímco druhá světová válka dala vyrůst sebevědomé generaci, která podporovala aktivní participaci USA v mezinárodní politice, válka ve Vietnamu „vytvořila“ ve společnosti značnou skepsi, která otřásla důvěrou v samotné základy americké demokracie.

S odkazem na výše uvedené můžeme v americké zahraniční politice po roce 1945 rozlišit dva hlavní ideové proudy: „internacionalistický“, jejichž stoupenci obhajují politiku intervencionismu a „izolacionistický“, jejichž obhájci zastávají politiku „ne-intervence“. Mou snahou bude aplikovat výše uvedené vzorce na americkou zahraniční politiku po roce 1945. Tato analýza bude brát v potaz všechny prezidenty, kteří obývali Bílý dům od skončení druhé světové války do současnosti. Hlavní důraz, jak bylo avizo-

váno, kladu především na způsob, jakým hlavy států před vlastními občany legitimovaly použití ozbrojených sil. S ohledem na tuto práci není důležité, jak rozsáhlá či nákladná byly konflikty, který se Spojené státy účastnily. Klíčovou roli pro nás hraje obhajoba, resp. kritika americké angažovanosti ve světě.

Nejprve čtenáře blíže seznámím s obsahem dvou ideových proudů, které aplikuji na zahraniční politiku všech amerických prezidentů po roce 1945.

V této práci navazuji na studii Michaela Roskina, který v polovině 70. let upozornil, že od neúspěchu ve vietnamské válce prochází zahraniční politika USA zásadní proměnou. Roskin tuto transformaci označil jako přechod od paradigmatu Pearl Harboru k paradigmatu Vietnamu. Nicméně s ohledem na dobu, kdy svůj článek vytvořil, se jeho platnost snažil prokázat na vývoji americké zahraniční politiky od konce 19. století do roku 1974. Tentýž přístup využívám i já. Mou snahou bude Roskinův koncept aplikovat na vývoj v posledních přibližně 70 letech, tj. od konce druhé světové války do současnosti. Je-li tento přístup i nadále využitelný, pak by měl být schopen vysvětlit, jakým způsobem je legitimováno použití amerických ozbrojených sil v současné době a jak se bude vyvíjet v nejbližší době.

2. Paradigmata zahraniční politiky

Pojem „paradigma“ je v návaznosti na Roskinův článek převzat z publikace *The Structure of Scientific Revolutions* od Thomase S. Kuhna a přizpůsoben potřebám tohoto textu. Thomas Kuhn paradigma chápe „v ustáleném významu tohoto slova jako nějaký [všeobecně] přijímaný model nebo schéma“ (Kuhn 1970, viii), které vědcům či dokonce celému vědnímu oboru poskytuje vzor pro řešení stanovených problémů.

Paradigma lze chápat jako soubor určitých pravidel, podle kterých se všichni řídí a která se nezpochybňují. Pakliže vědec tato pravidla nerespektuje, přestane dělat „normální vědu“ (Kuhn 1970, kap. 2). I když je paradigma všeobecně přijímáno, neznamená to, že jeho „životnost“ je neomezená. Jakmile vědci začnou objevovat empirická data, které neodpovídají dosavadním poznatkům, začnou „stará“ paradigma rozporovat a hledat alternativní vysvětlení. Pokud „staré“ paradigma není schopné abnormality a nesrovnalosti vysvětlit, zákonitě se objeví skupina (zpravidla mladých) vědců, které představí paradigma „nové“ (Kuhn 1970, kap. 4).

Okamžik, kdy „nové“ paradigma překoná „staré“, Kuhn označuje jako vědeckou revoluci (Kuhn 1970, kap. 6). Její příchod nelze naplánovat. Přesto můžeme konstatovat, že stoupenci „nového“ paradigmatu vítězí, pokud dokážou vyřešit problémy, které „staré“ paradigma uvedlo předchozí koncepci do krize (Kuhn 1970, 153). Z hlediska časové posloupnosti bývá paradigmatický přechod provázen celkovou generační výměnou, při které „stará škola“ definitivně zmizí, až když vymřou poslední její obhájci. Takový proces se rodí postupně, nikoli ze dne na den, ani z roku na rok. V době paradigmatic-

kého přechodu mezi sebou oba koncepty mohou soupeřit, ale vzájemný kompromis se vylučuje.

Jakým způsobem můžeme koncepci Thomase Kuhna využít pro účely této práce? Je zřejmé, že teze obsažené v této práci nemohou poskytnout stejně měřitelná data jako tomu je tomu u věd přírodních. Nicméně sám Kuhn předpokládal, že jeho teorie inovace a šíření vědomostí je aplikovatelná na jakoukoli vědní disciplínu, včetně mezinárodních vztahů (a tudíž i na analýzu zahraniční politiky). Rozdíl spočívá především v tom, že debata o převládajících paradigmatech zahraniční politiky nelze objektivně verifikovat. Jeho vyhodnocení je ze své podstaty záležitost subjektivní (Roskin 1974, 563–565).

Pro určení vítěze paradigmatické debaty v americké zahraniční politice je nutné sledovat diskurs mezi jeho nositeli. V našem případě se jedná o společenství odborníků, kteří vyjadřují stanoviska týkající se hrozeb americké národní bezpečnosti. Počítáme mezi ně pouze ty osobnosti, jejichž hlas je dostatečně relevantní, aby dokázal formovat veřejné mínění, tzn. státníky a představitele vládní byrokracie, zástupce obce akademické, novináře nebo jiné vlivné osobnosti.

Klíčové otázky, na které musí politické a společenské elity odpovědět, lze definovat následovně: Jakou roli při obraně USA sehrávají zámořské oblasti a kde by Spojené státy měly vybudovat svou vlastní obrannou linii? V obecné rovině existují dvě odpovědi, ze kterých pak vyvozujeme základní paradigmatu zahraniční politiky: buďto v zámoří za asistence regionálních spojenců, nebo se soustředit pouze na svém vlastním kontinentě.

Osobnosti, které obhajují aktivní zapojení USA ve světové politice, označujeme jako „internacionalisty“, přičemž jejich koncepce je vybudována na poučení se z chyb, které způsobily vypuknutí druhé světové války. Na opačném pólu paradigmatického diskursu pak stojí „izolacionisté“, kteří svou koncepci vybuvovali skrze poučení se z chyb vietnamské války.

Internacionalistická koncepce je založena na dvojí kritice: jednak politiky appeasementu (tj. ustupování), která umožnila nástup nacistického Německa a také na odmítnutí izolacionistické koncepce americké zahraniční politiky v meziválečném období. V této souvislosti je pak třeba upozornit, že na odlišnou terminologii, kterou někteří autoři používají. Ti, kteří vypuknutí druhé světové války přičítají primárně chybné politice appeasementu, zpravidla hovoří o „paradigmatu Mnichova“ (Joseph Siracusa, Frederick Logevall, Kenneth Osgood, Jeffrey Record aj.). Ti, kteří zdůrazňují chyby amerického izolacionismu, pak spíše hovoří o paradigmatu Pearl Harboru (Michael Roskin, Oskar Krejčí). Rozdíly mezi „Mnichovem“ a „Pearl Harborem“ jsou v každém pří-

padě jen sémantického charakteru,¹ neboť v obou případech vycházejí z internacionalistické koncepce. U izolacionistické koncepce panuje všeobecná shoda, že po roce 1945 se o návratu do izolace hovořilo v souvislosti s válkou ve Vietnamu. V této souvislosti tudíž hovoříme o vietnamském paradigmatu, resp. paradigma Vietnamu.

Internacionalistická koncepce vychází z předpokladu, že nejlepší garance obrany amerických zájmů je aktivní obhajoba USA ve světové politice. Izolacionistická koncepce naopak předpokládá, že přílišný aktivismus Ameriku zatahuje do problémů, proto doporučuje politiku neintervence, tj. soustředit se především na sebe sama a v případě nutnosti do konfliktu vstupovat jen zprostředkovaně. Zatímco intervencionisté vnímají americkou svobodu nevyhnutelně spjatou s budoucností svobody ve světě, izolacionisté jsou přesvědčeni, že Amerika nemá právo vlastní hodnoty vyvážet, pokud nejprve nevyřeší své vlastní problémy. Zatímco první koncepce chápe vyslání ozbrojených sil za politiku správnou pro USA i svobodný svět, ta druhá považuje americká vojenská „dobrodružství“ za nebezpečná a ozbrojené síly ze zahraničí raději stahuje (nebo přinejmenším výrazně redukuje) (Kissinger 1999; Roskin 1974, 563).

3. Paradigma Mnichova/Pearl Harboru

Budeme-li vycházet z Kuhnova teoretického rámce, pak se internacionalistické paradigma zrodilo ve chvíli, kdy dodržování předchozího paradigmatu vyústilo v tragedii. Pro Spojené státy tímto okamžikem bylo napadení Pearl Harbouru, které v plné „nahotě“ odhalilo neudržitelnost izolacionistické doktríny. Byl to právě tento okamžik, který s definitivní platností přiměl stoupence izolacionistické koncepce ke změně.

Útok na Pearl Harbor vzal izolacionistům „vitr z plachet“. Jejich paradigma, kterým hluboce oťrásl vývoj předchozích let, vzalo definitivně za své. Odmítlo jej i drtivé většině veřejné mínění, které se dožadovalo potrestání agresorů a jejich spojenců. V Kongresu sice zůstalo několik málo příslušníků „staré školy“, nicméně jejich vliv na chod zahraniční politiky byl zcela marginalizován.

Jakkoli byl Pearl Harbour důležitým milníkem pro americké dějiny, druhá světová válka začala již v září 1939. Symbol hroutícího se mezinárodního řádu je proto zapotřebí hledat jinde, přičemž začít bychom mohli již od Mukdenského incidentu (září

1) Mnichov odkazuje na konání Mnichovské konference ze září 1938, jakož to symbol selhání politicky appeasementu. Pearl Harbor odkazuje na japonský útok na stejnojmennou americkou základnu v Pacifiku (v prosinci 1941), která odhalila neudržitelnost izolacionistické zahraniční politiky.

1931), agresi vůči Habeši (prosinec 1934) nebo okupaci Porýní (březen 1937).² Tyto události jasně naznačovaly, že bez aktivní participace USA nebude možné revizionistické velmoci zastavit. Přesto jim nebyl v USA přikládán takový význam; snad proto, že se týkaly nezápadního světa a na americkou bezpečnost neměly bezprostřední vliv. Podle Roberta D. Kaplana to byl především „*appeasement vůči nacistickému Německu na Mnichovské konferenci v roce 1938* [...] *od té doby nepřestával západní politiky a intelektuály pronásledovat*“ (Kaplan 2007, nestránkováno; srov. Record 2007, 1).

Ačkoli se Spojené státy jednání v Mnichově ani podpisu smlouvy neúčastnily, tato událost zanechala na tváři americké zahraniční politiky vliv, který neustává ani po více než 70 letech. Bez jakékoli nadsázky můžeme konstatovat, že v „*moderních amerických dějinách nebyla žádná jiná metafora tak využívána, resp. zneužívána, jako „Mnichov“*“ (Evan 2008, 24). Z „Mnichova“, o kterém většina Američanů do té doby ani neslyšela, a politiky appeasementu, která byla až do vypuknutí druhé světové války považována za standardní nástroj zahraniční politiky (Kennedy 2010, 7–8), se rázem stala „*nejšpinavější slova americké politiky, synonyma naivity, slabosti a [...] ochoty obětovat národní zájmy výměnou za prázdna slova*“ (Logevall a Osgood 2010, 14).

Vývoj v Evropě a Pacifiku do „paradigmatické debaty“ v USA zanesl „proměnné“, které stávající koncept zahraniční politiky přivedly do krize. Vypuknutí a průběh druhé světové války tuto debatu pouze akceleroval a bezesporu přispěl k tomu, že po sobě zanechal silné dědictví na celou jednu generaci.

Nové paradigma zahraniční politiky bylo vystaveno na domnělém poučení se z chyb, které způsobily rozklad paradigmatu starého. Poučení z výsledků Mnichovské konference bylo ve Spojených státech obecně chápáno tak, že k válce vůbec nemuselo dojít, pokud by agresori byli zastaveni hned zkraje. Tento názor se těšil všeobecné podpoře, obzvláště pokud byl artikulován osobnosti, které se ve Spojených státech těšily velkému respektu. Když například Winston Churchill zavítal po boku prezidenta Trumana na návštěvu Westminster College ve Fultonu (Missouri, USA), nehovořil pouze za sebe, když prohlásil: „*V historii nikdy nebylo války, které by šlo tak snadno předejít dohře načasovaným zásahem, než ta, která právě zpusťovala tak rozsáhlé části světa. Dle mého přesvědčení jí mohlo být zabráněno, aniž by padl byt jediný výstřel* [...]“ (Churchill 1946, nestránkováno).

Ústupky či pouhé vyjednávání bylo v poválečném období chápáno jako vyjádření slabosti, přičemž jakoukoli slabost dokázali nejlépe zneužít diktátoři. Odstrašujícím příkladem státníka, který na svou snahu uchovat mír doplatil, byl Neville Chamberlain. Jeho slova o dosažení „*míru se ctí, míru naší doby*“ (Chamberlain 1938: nestránkováno),

které pronesl krátce po návratu z Mnichovské konference, zůstávají dodnes interpretovány jako důkaz politické krátkozrakosti.

Napadení americké základny v Pearl Harboru pro změnu odhalilo, že americká bezpečnost je plně závislá na situaci v zámoří a ignorování mezinárodní politiky se může stát osudným. Toto poučení přimělo Spojené státy pomáhat zemím, které považovaly za své strategické spojence. Taková pomoc může mít různou formu: od diplomatické podpory v mezinárodních organizacích, přes finanční či rozvojovou, až po vyslání ozbrojených jednotek. Internacionalismus po roce 1945 vycházel z předpokladu, že pokud by Spojené státy nepomáhaly, státy ohrožené komunismem by se dobrovolně zapojily do bloku ovládaného Sovětským svazem.

A v neposlední řadě druhá světová válka jako taková ukázala, že vítězství je možné pouze s adekvátní materiální a vojenskou převahou. Ponaučení internacionalistů by se tudíž dalo zjednodušit následovně: vystupuj z pozice síly, disponuj odstrašujícím potenciálem, ale buď připraven ji použít.³

Nové paradigma, které se zrodilo během druhé světové války a „dospělo“ v době vypuknutí války studené, se ukázalo nečekaně odolné. Sdíleli jej představitelé obou hlavních politických stran, akademici i novináři. Společný konsenzus – někteří autoři jej označují jako „studenoválečnický konsenzus“ (Barša 2003, 41) – se vyznačoval jednotou v cílech i metodách zahraniční politiky, přičemž klíčovým pojítkem byla shoda na nutnosti zadržovat komunismus.

Nelze se ubránit dojmu, že poválečný konsenzus byl nevyhnutelným důsledkem první aplikace Mnichovského paradigmatu. Analogie s vývojem, který vyústil „Mnichovem“ a „Pearl Harborem“, byla více než zřejmá. Spojené státy americké čelily rozpinavosti Sovětského svazu, podobně jako západní mocnosti (Francie, Velká Británie) čelily Německu před rokem 1939. Sovětský vůdce Josif Stalin nedodržel dohody, které uzavřel ještě s prezidentem Rooseveltem; přesně jako Hitler porušoval podmínky Versailleské mírové smlouvy. Komunismus byl ve svých principech chápán jako další totalitní ideologie, která – stejně jako nacismus – ospravedlňuje teritoriální expanzi, potlačuje základní lidská práva a likviduje politickou opozici (Record 1998, 8).

Tatáž generace Američanů, která zažila krizi izolacionistické politiky, měla po roce 1945 intenzivní pocit, že dějiny se opakují. Obávali se, že nebudou-li čelit komunistické expanzi kdekoli na světě, dříve či později budou tak jako tak zataženi do další světové války. Panovalo všeobecné přesvědčení, že pokud by se komunistům ustupovalo, nutně by došlo na další „Mnichov“ či „Pearl Harbor“. Zkušenost z druhé světové války

2) Incident u Mukdenu je považován za počátek japonské agrese vůči Číně; Habeš byla napadena jednotkami fašistické Itálie a Porýní bylo zabráno nacistickým Německem, ačkoli šlo o zjevné porušení Versailleské mírové smlouvy.

3) V této souvislosti se nabízí otázka, zda svržení jaderné bomby v srpnu 1945 plnilo pouze vojenské účely – tj. přinutit Japonsko ke kapitulaci – nebo zda rozhodování o jejím použití ovlivnily i jiné faktory (např. zda nešlo o snahu demonstrovat Sovětskému svazu svou sílu).

napovídala, že nebude-li komunismus zaražen ihned, dojde ke zpochybnění postavení USA jako vedoucí mocnosti svobodného světa. Pro menší státy by takový vývoj představoval zřejmý signál, že bude bezpečnější se obrátit na „socialistický blok“.

Mnichovské paradigma bylo po druhé světové válce velmi vlivné. Všichni američtí prezidenti od Harryho Trumana po Lyndona Johnsona – včetně jejich nejbližších spolupracovníků v otázkách zahraniční politiky a bezpečnosti – analogie Mnichova využívali pro pochopení kontextu studené války. Byli přesvědčeni, že pokud nemají být označeni za „Chamberlainy své doby“, musí se komunistické výzvě postavit čelem (Record 1998, 8).

Odhodlání bránit svobodný svět před rozpínáním sovětského komunismu (ať už domnělého nebo reálného), narazilo na své meze až během války ve Vietnamu. Neschopnost dosáhnout vítězství – navzdory nasazení nejmodernější techniky a více než půl milionů vojáků – přivedlo Mnichovské paradigma do krize a vedlo ze zrození paradigmatu vietnamského.

4. Paradigma Vietnamu

Než došlo ke zrození vietnamského paradigmatu, je nutné pochopit hluboké společenské a demografické změny, ke kterým od druhé světové války došlo. Během šedesátých let se do vedení země dostávala nová generace Američanů, která se narodila v tzv. poválečném „baby-boomu“. Tyto ročníky byly početně velmi silné, což dokládá fakt, že v roce 1970 byla americká populace až z poloviny tvořena lidmi do 25 let (Johnson 1970, 136–137).

Na rozdíl od svých rodičů, kteří zažili velkou hospodářskou krizi a světovou válku, mladí Američané vyrůstali v podmínkách trvale rostoucí životní úrovně. O Mnichovu či Pearl Harboru slyšeli jen z vyprávění a hrozba komunismu, která tolik „strašila“ jejich rodiče, se jim zdála přečeňovaná. Jejich přesvědčení nebylo zcela bezpředmětné: jedinou zemí, ve které se za poslední desítky let ujali komunisté nadvlády, byla Kuba. Hitler, Stalin a jejich totalitní ideologie byli pro Američany otázkou vzdálené minulosti. Při troše optimismu se mohlo zdát, že konflikt mezi Východem a Západem se přednese do neškodných odvětví (např. v souboji o prvenství ve vesmíru, sportovních utkání apod.), kde nehrozila válka jako taková (Johnson 1970, 136–137).

Hovořit proto o vzestupu „izolacionismu“ od konce 60. let se může zdát jako poněkud nepřesné. Mladí lidé totiž nevolali po návratu do izolace podobně, jako to učinila generace jejich rodičů po první světové válce. Spíše se snažili poukázat na rozpory

toho, co americká vláda obhajuje doma a ve světě. Na jedné straně slyšeli, že je nutné bojovat za svobodu a demokracii všude na světě. V téže době ale vláda nebyla schopna odstranit přetrvávající rasismus, přehlížela genderovou nerovnost, množily se problémy ekologické apod. Mladší generace Američanů si proto kladla otázku, zda má jejich země právo na aktivní obranu svých hodnot v zámoří, když si sama není schopna „záměst před vlastním prahem“. V tomto smyslu spíše než o izolaci bychom měli zdůrazňovat prvky neintervence a ochoty vyjednávat (než útočit).

Konflikt mezi představami „staré“ a „nové“ generace se v 60. letech jevil jako nevyhnutelný. Lze se nicméně domnívat, že paradigmatická debata by měla poněkud klidnější průběh, kdyby se podařilo vyhnout intervenci ve Vietnamu. Její průběh a akcelerace sjednotily různé ideové proudy v americké společnosti a vytvořily společnou „protiválečnou frontu“. Henry Kissinger tuto atmosféru vystihl následovně: „*Příliš univerzální uplatňování amerických hodnot vyvolalo v Američanech pochyby o těchto hodnotách a rovněž otázky, proč vůbec byli do Vietnamu zataženi. [...] Americká společnost nediskutovala [...] o praktických nedostacích své politiky, nýbrž o tom, zda je Amerika hodna hrát jakoukoli mezinárodní úlohu*“ (Kissinger, 1999: 646).

Dlouhá dvě desetiletí byla převaha „internacionalistického paradigmatu“ obhajována poukazem na tragedii, kterou Spojeným státům způsobila izolacionistická politika z meziválečného období. „Internacionalisté“ se shodovali na nutnosti bránit rozšiřování komunismu. Od poloviny 60. let se ale začal rychle šířit názor, který tuto legitimitu zcela otočil naruby. Namísto toho, aby mladí lidé podpořili svou zemi ve vojenském tažení proti komunismu tak, jak to učinila generace jejich rodičů ve válce se zeměmi Osy (Německo, Japonsko, Itálie), dožadovali se, aby vláda zahájila bezpodmínečné jednání o míru a americké vojáky ve Vietnamu stáhla v nejkratším možném termínu.

Jaké poučení vyplynula z americké intervence ve Vietnamu? Z odpovědi tuto otázku není tak snadné, jak by se mohlo zdát, protože interpretace toho amerického neúspěchu v Indočíně se velmi liší. Vietnam se stal prvním „bitevním polem“, kde Amerika prohrála a pro společnost taková událost představovala těžké trauma. Při hledání příčin bylo pro mnohé daleko snazší svést odpovědnost na neschopnou vládu, než připustit, že podstata problému je daleko hlubší a je třeba ji hledat v samotné podstatě nazírání na způsoby řešení mezinárodních konfliktů (Johnson a Madin nedatováno: nestránkováno).

Nové „vietnamské“ paradigma se zrodilo na negaci paradigmatu předchozího, nicméně na rozdíl od něho americkou společnost rozdělovalo. V tom spočívá zásadní rozdíl mezi podmínkami, ze kterých vzešlo „staré“ paradigma. Zatímco druhá světová válka americkou společnost sjednotila, válka ve Vietnamu ji názorově polarizovala. Stále existovalo mnoho lidí, pro které vzpomínka na chyby appeasementu a izolacionismu byla daleko silnější, než rány, které způsobilo komunistické vítězství v jihovýchodní Asii. Ve společnosti, kde nebylo jasné, proč došlo k selhání jedné koncepce, bylo těžké vyvozovat konkrétní závěry pro novou koncepci. „*Z minulosti ve Vietnamu jsme se poučili*“,

4) Např. George C. Marshall, Dean Acheson, John F. Dulles, David D. Rusk, George Bundy a Eugene Rostow.

tvrdil prezident Ford v době, kdy se v ulicích Saigonu odehrávaly poslední zoufalé boje. „*Poučil se prezident, poučil se Kongres, poučili se občané Ameriky a teď bychom se všichni měli soustředit na budoucnost*“ (Ford 1975, nestránkováno). Ovšem jaká konkrétní poučení to byla, v projevu nezaznělo a prezidentem nikdy nebyla explicitně artikulována.

V obecné rovině bychom vietnamské paradigma mohli shrnout asi takto: nikdy neintervenuj do občanských válek, ve kterých nejsou ohroženy tvé vitální zájmy. Učiň vše, aby ses takovému konfliktu vyhnul a svou pozornost soustřed zpět na klíčová bojiště studené války (Record 1998, 5).

Stoupenci vietnamského paradigmatu své přesvědčení dokládali několika argumenty, které zpochybňovaly internacionalistickou koncepci. Patrně nejvýznamnější byl ten, že na komunismus již není možné nahlížet jako na monolit, který je ovládán z Moskvy. Tato představa vycházela z chybného kalkulu intervencionistů, kteří právě na existenci domnělé globální komunistické aliance ospravedlňovali americkou angažovanost po celém světě. V polovině 60. letch byly argumenty o komunistickém „monolitu“ neudržitelné, a to zejména díky sporům mezi Moskvou a Pekingem. Jestliže komunismus nepředstavoval homogenní celek, bylo nutné si položit otázku, zda je i nadále nutné s komunismem bojovat vždy a všude.

Výsledek války ve Vietnamu zpochybnil argumenty o tzv. teorii domina, která předpokládala, že když dojde ke ztrátě země či regionu, bude se komunismus lavinovitě šířit do okolních zemí. Tato obava vycházela z přesvědčení, že za rozšiřováním komunismu ve 40. a 50. letech byla plně zodpovědná Moskva. Nicméně to se nikdy nepotvrdilo a zcela jistě ne ve Vietnamu. Představitelé Vietminhu v čele s Ho Či Minem, se primárně definovali jako nacionalisté, bojující za sjednocení své země, nikoli jako komunisté, kterým Moskva či Peking diktuje, co mají dělat.

Stoupenci vietnamského paradigmatu dále tvrdili, že americký intervencionismus přivedl zemi na pokraj svých sil a v takovém kurzu nebylo nemožné dále pokračovat. Válka v jihovýchodní Asii se ukázala daleko nákladnější, než kdokoli očekával na jejím počátku. Výdaje na zbrojení patřily mezi hlavní faktory, které přispěly k rekordnímu růstu inflace a znehodnocení amerického dolaru. Totéž se týkalo množství vojenské techniky a vojáků, jejichž stavy bylo nutné doplňovat na úkor jednotek dislokovaných v Evropě (Kaplan 2004, 44–45).

Amerika si stručně řečeno měla přestat hrát na světového četníka. Spojené státy budou bránit svobodu pouze v těch regionech, které mají z hlediska americké bezpečnosti svůj geopolitický význam. Nepatřila mezi ně např. Afrika nebo velké části Asie, včetně Indočíny.

Celkový dopad na americkou zahraniční politiku byl zcela zásadní. Od stažení posledních bojových jednotek z Vietnamu (1973) se žádná administrativa v následujících dvaceti letech nedovolila vyslat americké vojáky do mise, která by svým rozsahem byla srovnatelná se zásahem ve Vietnamu. Objevilo se sice několik zahraničních intervencí (např. v Grenadě, Libanonu, Libyi), nicméně šlo o mise jen velmi omezené, ať už

z hlediska doby trvání mise, počtu zapojených vojáků nebo množství financí nutných pro pokrytí válečných výdajů. Prvním průlomem byla až operace Pouštní bouře, kterou autorizoval George Bush starší počátkem roku 1991.

5. První generace: přijetí „studenoválečnického“ konsenzu

První americkým prezidentem, který se explicitně dovolával „Mnichova“, byl Harry S. Truman (1945–1953). Činil tak de facto od chvíle, kdy nastoupil do Bílého domu a v konečném součtu tak činil častěji, než kterýkoli z jeho nástupců. Nadužívání mnichovské analogie v době jeho vlády má dvojí vysvětlení. Za prvé z jeho projevů a vystupování je zřejmé, že se plně identifikoval s internacionalistickým konceptem americké zahraniční politiky. Zkušenost z druhé světové války byla velmi aktuální a paradigma „Mnichova“ logicky reflektovalo nejen stav jeho mysli. Truman byl nicméně o jeho platnosti pevně přesvědčen. Jak sám tvrdil, *appeasement „vede pouze k další agresí a nakonec i válce“* (Truman cit. dle Logevall a Osgood 2010, 15).

Prezident Truman nastoupil do Bílého domu po smrti Franklina D. Roosevelta v dubnu 1945. Ačkoli se plně identifikoval se zahraniční politikou svého předchůdce, brzy dospěl k přesvědčení, že Stalin nehodlá dodržovat sliby, ke kterým se zavázal v průběhu války. Truman, jehož zkušenosti se zahraniční politikou byly do té doby více než omezené, začal intuitivně dávat za pravdu těm svým ministrům a poradcům, kteří doporučovali zaujmout vůči SSSR pevnější stanovisko (Kissinger 1999, 439).

Jeden z prvních případů aplikace Mnichovské analogie se odehrál bezprostředně po kapitulaci Japonska v září 1945, když byla ve Washingtonu projednávána otázka držení jaderné bomby. Část ministrů se domnívala, že „tajemství“ její výroby by si neměli Američané nechávat jen pro sebe a raději jej sdílet s ostatními národy. Spojené státy by tímto gestem vyvolaly důvěru u ostatních zemí, včetně Sovětského svazu. James Forrestall, tehdejší ministr námořnictva a od roku 1947 ministr obrany, ale takovému názoru oponoval slovy: „*Nezdá se mi, že bychom měli usilovat o jejich pochopení a sympatie. O to jsme se pokoušeli s Hitlerem. S pomocí appeasementu to nikam nedotáhne*“ (cit. dle Paterson 1988, 12). Forrestall se snažil svým kolegům ve vládě naznačit, že Sovětský svaz již nepatří mezi americké spojence a jako diktátorské zemi je zbytečné se pokoušet vycházet vstříc.⁵

Nejznámějším případem, kdy Truman vyslal americké ozbrojené složky s odvoláním na poučení se z chybné politiky appeasementu, byla válka v Koreji (1950–1953).

5) Truman ve stejném duchu evokoval Mnichov, když rozhodně protestoval proti přítomnosti sovětských vojáků v Íránu (prosinec 1946) nebo když se postavil proti nárokům Moskvy na kontrolu Úžin Bospor a Dardanely (Siracusa, nedatováno, nestránkováno).

Když americký prezident po letech zaznamenával své paměti do knižní podoby, přiznával se, že napadení Jižní Koreji v něm asociovalo vzpomínky na 30. léta: „*Vzpomněl jsem si, že vždy, když demokracie nedokázaly reagovat, povzbudilo to agresory, aby pokračovali ve svém úsilí. Komunisté v Koreji jednali přesně jako Hitler, Mussolini a Japonci před deseti, patnácti a dvaceti léty [...]*“ (cit. dle Record 2007, 3).

V okolí prezidenta Trumana neexistoval nikdo, kdo by mu tuto paralelu vrátil. Paradoxní na této situaci bylo, že ještě v lednu 1950 americký ministr zahraniční Dean Acheson tvrdil, že Korea nepatří do obranného perimetru USA v Pacifiku. Nicméně veřejné mínění by nepřijalo, kdyby Spojené státy proti komunistické agresi nijak ne-reagovaly. Opozice prezidenta obviňovala, že neudělal nic proti komunistickému vítězství v čínské občanské válce a pokud by ponechal i Koreu padnout, hrozilo, že bude obviněn z dalšího „appeasementu“ (Siracusa nedatováno, nestránkováno).

Válka v Koreji se ukázala velmi krvavá a ztráty na obou stranách rostly. Deziluze nad vývojem války a rostoucími oběťmi amerických vojáků se staly jedním z předvolebních témat prezidentských voleb v roce 1952. Této skutečnosti se pokusil využít republikánský kandidát Dwight D. Eisenhower. Během kampaně se mu podařilo značnou část voličstva získat na svou stranu tím, že sliboval brzké ukončení války v Koreji. Eisenhower ostře kritizoval Trumanovu administrativu, avšak nikoli proto, že vyslala americké vojáky do Koreje. Eisenhower byl přesvědčen, že hlavní chybu učinil Truman, když americké vojáky stáhl v roce 1948 a tím umožnil, aby válka vůbec vypukla. Jeho řešení války v Koreji spočívalo v tom, že nechal americké protivníky varovat: buď přistoupí na mírová jednání, nebo Amerika použije jadernou zbraň (Ambrose a Brinkley 2011, 132–134).

Na poučení se z chyb appeasementu se Dwight D. Eisenhower (1953–1961) explicitně odvolával i v souvislosti s válkou v Indočíně. Přibližně rok po svém nástupu se zdálo, že vítězství komunistického Vietminhu nad francouzskými jednotkami je nevyhnutelná. Prezident Eisenhower se proto pokusil zorganizovat mezinárodní intervenci s podporou některých spojenců USA. Jako prvního oslovil britského premiéra Churchilla: „*Dovolím si opět odkázat na historii*“, naléhal Eisenhower v osobním dopise z dubna 1954, „*nedokázali jsme zastavit Hirohita, Mussoliniho a Hitlera díky tomu, že jsme nejednali jednotně a včas [...]* Je možné, aby se naše národy z této lekce nepoučily?“ (Eisenhower 1954, nestránkováno). Churchill nicméně vojenskou akci v Indočíně zamítl a Eisenhower vyloučil, že by Spojené státy intervenovaly samostatně (Kissinger 1999, 657).

Přesto, když konflikt skončil a Indočína byla rozdělena do čtyř států, přijal Eisenhower bezpečnostní garance za nekomunistický Jižní Vietnam. Saigonskému režimu pak Spojené státy každoročně zvyšovaly objem financí na zajištění obrany. Prezident Eisenhower tuto politiku podporoval, neboť byl přesvědčený zastánce tzv. teorie domina. Podle ní Jižní Vietnam tvořil základní pilíř „hráze“ proti rozpínání komunismu, přičemž její prolomení by vedlo k nekontrolovanému šíření komunismu do celé Asie (Eisenhower 1954, nestránkováno; srov. Kissinger 1999, 657–658).

Patrně největším teoretickým odborníkem na politiku *appeasementu*, který kdy obýval Bílý dům, byl prezident John F. Kennedy (1961–1963). Tomuto tématu se věnoval již ve své bakalářské práci, která byla později vydána pod názvem „*Why England Slept?*“. Kennedy zde odsoudil politiku *appeasementu* jako chybnou, nicméně současně konstatoval, že Chamberlain dělal pouze to, co musel. Základní selhání britské meziválečné politiky Kennedy shledával v tom, že došlo k podcenění nacistické hrozby. Britové tudíž nebyli na válku připraveni a nezbyla jim jiná možnost, než nacistům ustupovat (Roskin 1974, 572).

Znalosti, které Kennedy získal studiem politiky *appeasementu*, později zužitkoval ve své politické kariéře. Již od 50. let, kdy se stal senátorem, obviňoval administrativu prezidenta Eisenhowera, že nedělá nic proti rostoucím zbrojním výdajům Sovětského svazu. Kennedy věřil, že mezi USA a SSSR se otevírá propast v počtu jaderných raket a strategického letectva. Tato podezření se nikdy nepotvrdila, ale jakmile se Kennedy stal prezidentem (1961), posloužila k ospravedlnění navýšení rozpočtu o obrany ze 40 na 56 miliard USD během pouhých dvou let a navýšení vojenských poradců ve Vietnamu z několika stovek na více než 16 tisíc (Ambrose a Brinkley 2011, 175).

Není pochyb o tom, že Kennedy vycházel z mnichovského paradigmatu. Například když Sovětský svaz instaloval na Kubě zařízení pro odpalování jaderných raket, vystoupil Kennedy v televizi s dramatickým projevem, v němž prohlásil: „*Třicátá léta nás naučila, že agresivní jednání, kterému je dán volný průběh, nakonec povede k válce*“ (Kennedy 1962, nestránkováno). Kennedy se americkému lidu pokoušel vnuknout paralelu se situací před druhou světovou válkou, přičemž dával najevo, že ústupky by v takovém případě komunisty jen povzbudili k další územní expanzi.

Současně se ale nemůžeme vyhnout určitému rozporu, mezi tím, jak Kennedy v rovině rétorické a jak to následně postupoval v praxi. Kennedy se opakovaně dovolával analogie Mnichova a poučení se z politiky *appeasementu*. Avšak navzdory těmto obrátům, ve všech konfliktech, kterým Kennedy čelil, nakonec volil diplomatické řešení. To se týká kubánské raketové krize, ale i občanské války v Laosu. Dokonce i v případě války ve Vietnamu existují důvodné argumenty se domnívat, že Kennedy zvažoval stažení všech amerických jednotek ihned poté, co bude znovuzvolen v prezidentských volbách v listopadu 1964 (Hlaváček 2009, 122).

Jak si vysvětlit rozpor mezi Kennedyho rétorickým stylem a reálnou diplomacií? Můžeme se pouze domnívat, že Kennedy si uvědomil, že mnichovské paradigma jako model řešení konfliktů naráží na své meze. Jako relativně mladý prezident si snad byl vědom, že Amerika se od roku 1945 výrazně změnila. Na druhé straně jeho osobní vzpomínka na Mnichov a obava z naplnění teorie *domina* byly natolik silné, že se jich nedokázal vzdát. Proto se na ně odvolával, byť v konkrétních situacích jednal jinak, než bychom očekávali u stoupence „starého“ paradigmatu.

Jestliže u Kennedyho nacházíme určité znaky kritického přístupu k zavedenému paradigmatu, jeho nástupce, Lyndon B. Johnson, zůstával plně „v zajetí“ Mnicho-

va. Ačkoli hovořil o možnosti zahájit spolupráci s východním blokem – sám takovou iniciativu označoval jako politika „budování mostů“ (Johnson 1964, nestránkováno) – když přišlo na vyslání amerických jednotek do zahraniční mise, dovolával se „Mnichova“ jako jeho předchůdci.

Nejmarkantnějším příkladem, na kterém jeho uvažování můžeme demonstrovat, je Johnsonova obhajoba vyslání amerických vojáků do Vietnamu. „*Vše, co jsem věděl o historii, mi říkalo, že kdybych vypadl z Vietnamu a nechal Ho Či Mina, aby se prohánil ulicemi Saigonu, učinil bych přesně to, co Chamberlain dělal před druhou světovou válkou*“ (cit. dle Siracusa nedatováno, nestránkováno), prohlásil v rozhovoru s historičkou Doris Kearnsou. Pro Johnsona neexistovala jiná varianta, než komunistické povstalec zastavit, ať už pro Spojené státy představují hrozbu nebo ne.

Lyndon Johnson, který byl o téměř deset let staří než Kennedy, si neuvědomoval, že v době, kdy toto své rozhodnutí učinil, ve Spojených státech docházelo ke generační výměně. Podpora války ve Vietnamu během několika měsíců začala rychle klesat a ještě před koncem dekády veřejné mínění považovalo účast ve válce za chybu (Kissinger 1999, 706–708).

Válka ve Vietnamu ale odhalila zcela nový fenomén: prezidenta Johnsona začali kritizovat jeho vlastní spolustraníci, avšak nikoli z pozic „jestřábů“ dožadujících se vítězství, nýbrž z pozic „holubic“, které volaly po zahájení okamžitých mírových jednání s nepřítelem (William Fulbright, Eugene McCarthy, Robert Kennedy) (Ambrose a Brinkley 2011, 222). Byl to jasný příznak toho, že „studnoválečnický konsenzus“ se začíná drodit a mnichovské paradigma přestává poskytovat uspokojující odpovědi. Od této chvíle byl strašák druhé světové války stavěn do kontrastu se strašákem Vietnamu. „*Vietnam odhalil zásadní a tragické nedostatky mnichovské analogie a přinutil levici, aby se začala tomuto srovnání vyhýbat*“ (Logevall a Osgood 2010, 19).

6. Druhá generace: zpochybnění „Mnichova“ a přijetí „Vietnamu“

Prvním prezidentem, který si uvědomil, že americká společnost se začíná názorově štěpit a že tomu je třeba přizpůsobit zahraniční politiku, byl Richard M. Nixon (1969–1974). Málokdo by očekával, že právě on přispěje k vytvoření nového paradigmatu, neboť celou svou dosavadní kariéru vystupoval jako nekompromisní antikomunista. V padesátých letech – jako viceprezident Dwighta Eisenhowera – patřil k nejhlasitějším „jestřábům“. Zpočátku tudíž nic nenaznačovalo, že jeho volební vítězství v prezidentských volbách v roce 1968 bude znamenat jakoukoli změnu.

Nicméně již v inauguračním projevu (1969) poněkud překvapivě ohlásil, že „éra konfrontace“ s jeho nástupem přechází do „éry vyjednávání“ (Nixon 1969, nestránkováno). Obsah těchto slov se ukázal být zřejmý teprve o několik měsíců později, když USA překvapivě navázaly diplomatické vztahy s komunistickou Čínou a zahájily jednání

o omezení počtu jaderných zbraní se Sovětským svazem (SALT). Takové kroky se neodvážil učinit žádný z jeho předchůdců, neboť jen náznak by vedl k nařčení, že se chová jako „appeaser“.

Proměnu Nixonova můžeme identifikovat také na jeho přístupu k řešení války ve Vietnamu. Na rozdíl od svých předchůdců pochopil, že bezpodmínečné vítězství, jakého dosáhli západní spojenci nad nacistickým Německem, není reálné. Nixon nebyl ochotný připustit porážku a často zdůrazňoval, že nehodlá být „*prvním americkým prezidentem, který prohraje válku*“ (Nixon 1969, nestránkováno). Tomuto odpovídala i jeho strategie řešení války ve Vietnamu. Na jedné straně autorizoval tajnou invazi do Kambodži a Laosu a obnovil „kobercové“ bombardování, ovšem současně zahájil postupné stahování amerických vojáků. Nixon varoval, že okamžité stažení by způsobilo dominový efekt a uvrhlo celou Indočínu pod kontrolu komunistů. Ve stejnou dobu ale v Paříži zahájil s komunistickými představiteli tajná vyjednávání (Ambrose a Brinkley 2011, 236).

Jak toto snažení nakonec dopadlo, je sekundární. Vypovídající hodnotu má především to, že začal přehodnocovat východiska, na kterých byla vybudována americká zahraniční politika po roce 1945. Jako první poválečný prezident začal hledat kompromis mezi přeceňováním amerických možností a úplnou rezignací na roli USA ve světové politice (Kissinger 1999, 735). Přestal studenou válku chápat jako hru s nulovým součtem. Připustil, že kompromis s nepřítelem může být pro USA výhodnější, než snažit se dosáhnout svých cílů pomocí silových prostředků.⁶

V politice détente pokračovala i administrativa Jamese E. Cartera (1977–1981), i když se k ní explicitně nehlásila. Nový prezident se přirozeně musel distancovat od politiky svých předchůdců, protože ta byla spojována s fiaskem ve „Vietnamu“ a aférou Watergate. Proto namísto vytváření analogie Mnichova v jeho projevech nacházíme poučení se z chyb, které Ameriku přivedly do jihovýchodní Asie. Za hlavní výzvu americké bezpečnosti již nepovažoval komunismus, nýbrž ty hrozby, které byly jeho předchůdci dlouho opomíjeny: závody ve zbrojení, rostoucí chudobu, zhoršující se životní prostředí či podporu USA diktátorským režimům jen proto, že se označují za antikomunistické. Při vstupu do úřadu Carter sliboval, že bude usilovat o svět bez jaderných zbraní a že ztělesněním americké zahraniční politiky bude důraz na obhajobu lidských práv (Carter 1977, nestránkováno).

Ideály, které James Carter obhajoval, velmi dobře reflektují svou dobu. Američané byli unavení válkou ve Vietnamu a namísto výjimečnosti vlastních hodnot začali poukazovat na jejich nedostatky. James Carter dokázal na tento kritický diskurs reagovat. Zdůrazňoval, že moc Spojených států spočívá spíše v tom, zda půjde ostatním

⁶ Stejnou linii pak podporoval i jeho nástupce, prezident Gerald R. Ford (1974–1977), za jehož největší zahraničně politický úspěch můžeme považovat podpis Závěrečného aktu Konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě.

vzorem, nikoli ve velikosti svých ozbrojených sil. Nicméně ukázalo se, že naplnění předvolebních slibů bylo nad jeho možnosti. Za vlády Cartera nedošlo k eliminaci jaderných hlavic, export amerických zbraní, který prezident tolik odsuzoval, paradoxně vzrostl a důraz na lidská práva výrazně poškodil vztahy s tradičními spojenci USA (Ambrose a Brinkley 2011, 240–243).

Není proto divu, že navzdory mnohým úspěchům byla politika détente přijímána se značnými rozpaky. Její nejednoznačnost otevřela prostor pro část konzervativní pravice, jejíž představitelé odmítli paradigma Vietnamu a vrátili se zpět k paradigmatu Mnichova. Například členka Sněmovny reprezentantů Phyllis Schlaflyová v narážce na americko-sovětská jednání SALT prohlásila: „Civilizovaní lidé by si k jednomu stolu s vrahy a zločinci nesedli [neboť] představa, že Amerika může být bráněna smlouvami namísto zbraní, je nejúpornější a nejnebezpečnější ze všech liberálních iluzí“ (cit. dle Logevall a Osgood 2010, 20). Mezi ostré kritiky politiky détente patřil také Ronald Reagan, který se ironicky ptal: „Není détente náhodou to, co mezi sebou mají krocan a jeho majitel až do chvíle, kdy přijde Den díkuvzdání“ (cit. dle Logevall a Osgood 2010, 20)?

Když Ronald Reagan (1981–1989) složil v lednu 1981 inaugurační slib, stal se nejstarším Američanem, který obýval prostory Bílého domu.⁷ Patřil tudíž ke „staré“ generaci, jejíž názory daleko více ovlivňovala zkušenost druhé světové války, než válka ve Vietnamu.⁸ V Reaganových projevech je patrný jednoznačný návrat k rétorice mnichovského paradigmatu, což se projevuje mimo jiné i nadměrným citováním z díla Winstona Churchilla (Hayward 2005, nestránkováno). Byl přesvědčen, že předchozí administrativy – prezidenta Cartera, Forda i Nixona – byly zodpovědné za vzestup moci SSSR a naopak oslabení moci USA. Zavrhl dohodu SALT II, která údajně umožňovala Sovětům získat strategickou převahu, nechal výrazně navýšit vojenský rozpočet, obnovil výrobu bombardéru B-1, kterou zastavil Carter, a zahájil přípravy na rozmístění jaderných raket Pershing II v Evropě (Ambrose a Brinkley 2011, 304–305).

Ronald Reagan se sám považoval v zahraniční politice za stoupence „tvrdé linie“. Nicméně takové hodnocení je poněkud přísné, protože jednání s představiteli Sovětského svazu se nebránil. Reagan – podobně jako Nixon – dokázal překonat svůj vypjatý antikomunismus a se Sovětským svazem uzavřít průlomovou dohodu o eliminaci všech jaderných raket středního a krátkého doletu.⁹ Patrně nijak nepřekvapí, že podpi-

sem takové smlouvy nebylo politickou reprezentací USA přijato jednoznačně.¹⁰ Konzervativní výbor (Conservative Caucus) si dokonce nechal v časopise National Review zaplatit reklamu, která vyobrazovala dvojici fotek: Reagana s Gorbačovem a Chamberlaina s Hitlerem, přičemž to vše doplňoval nápis: „*Appeasement v roce 1988 je stejně nemoudrý jako v roce 1938*“.¹¹

Na zahraniční politice Ronalda Reagana je nicméně podstatné to, že navzdory masivnímu zbrojení a podpoře antikomunistických sil prakticky na všech kontinentech byly americké ozbrojené síly využívány jen minimálně.¹² A když už se tak stalo, byly vyslány pouze na časově omezenou dobu. Tuto opatrnost můžeme jednoznačně přisoudit obavě z opakování se vietnamského scénáře. Reaganova opatrnost v zahraniční politice dokazuje, že navzdory velmi ofenzivní rétorice využívající mnichovské analogie, ve společnosti zůstávalo trauma války ve Vietnamu stále živé. A tomu byla, v duchu vietnamského paradigmatu, podřizována i zahraniční politika.

7. Třetí generace: návrat mnichovského paradigmatu

Ronald Reagan patřil mezi nemnoho prezidentů, kteří si po celou dobu své vlády udržovali velmi vysokou podporu veřejného mínění. Jedna z příčin tohoto úspěchu spočívá v tom, že vrátil Američanům sebevědomí, tolik nabourané válkou ve Vietnamu. Jeho um spočívalo v tom, že dokázal složité jevy mezinárodní politiky ilustrovat na snadno pochopitelných příkladech.

Pro Reagana byla politika détente nepřijatelná, protože implicitně naznačovala, že studenou válku již nelze vyhrát, a z logiky věci pak nabádala k přijetí daného stavu věcí. Základní chyba jeho předchůdců pak spočívala v tom, že nedokázali svým občanům vysvětlit, že Spojené státy a Sovětský svaz nejsou morálně rovnocenní partneři. Reagan byl prvním americkým prezidentem, který od vypuknutí vietnamské války začal opětovně tvrdit, že komunistický blok se nutně musí rozpadnout a úkolem Spojených států je učinit vše proto, aby se tak stalo co nejdříve (Reagan 1983, nestránkováno).

Jak jsme již uvedli, Reagan v době své vlády žádnou větší válku nezahájil, nicméně systematicky a velmi přesvědčivě obhajoval právo USA aktivně obhajovat své

7) Bylo mu bezmála 70 let.

8) Například v roce 1986, když prezident Reagan nechal nařídít odvetné bombardování libyjského vůdce Muammara Kaddáfího za zosnování bombového útoku na americké vojáky v Západním Berlíně, prohlásil: „Evropané, kteří pamatují svou historii, rozumí víc než dost, že není žádná bezpečnost, žádné jistoty, pokud ustupujeme zlu“ (Reagan 1986, nestránkováno).

9) Intermediate-range-nuclear missiles treaty (1987).

10) Neokonzervativní intelektuál Norman Podhoretz označil Reagana za „Carterův klon“ (Logevall a Osgood 2010, 23).

11) Los Angeles Times: It's 2008, not 1938. Los Angeles Times, May 17, 2008, <http://articles.latimes.com/2008/may/17/opinion/oe-scoblic17, 20. 10. 2010>.

12) Ronald Reagan v roce 1983 podpořil vyslání amerických jednotek na Grenadu za účelem svržení místního marxistického režimu a týž rok podporoval vyslání námořní pěchoty do Libanonu.

národní zájmy. Konec studené války mu v jeho počínání zdánlivě dával za pravdu, protože pokud někdo přispěl k rozkladu SSSR, byli to spíše zastánci konfrontační linie, než stoupenci konsenzu. Pád komunismu pro Ameriku byl jedním z klíčových okamžiků, který nově definoval roli Spojených států ve světě. Vietnam nebyl zapomenut, ale vítězství „amerických“ hodnot změnilo politické klima, které formovalo zahraničně politický diskurs. „Všechna [...] moudra ze 60. a 70. let“, napsal konzervativní komentátor Joshua Muravchik v kritické narážce na stoupence vietnamského paradigmatu, „byla najednou spláchnuta revolučním lijákem roku 1989“ (Muravchik 1991, 17).

Z našeho pohledu není náhodou, že k prvnímu prolomení „izolacionistického“ dědictví došlo bezprostředně po pádu „železné opony“. Tou dobou v čele Spojených států byl George H. W. Bushe (1989–1993) a onou průlomovou událostí bylo vyslání amerických jednotek do Kuvajtu v reakci na invazi iráckých jednotek v srpnu 1990.

Způsob, jakým Bush starší reagoval na vypuknutí války v Perském zálivu, je příznačný pro přechod od paradigmatu vietnamského k paradigmatu Mnichova.¹³ Značná část veřejného mínění žila ve vzpomínkách na Vietnam a zmínky o vyslání rozsáhlého vojenského kontingentu vyvolávala trpké vzpomínky na neúspěchy v minulosti. Současně ale Američané očekávali, že Spojené státy nedovolí, aby hrubé porušování mezinárodního práva zůstalo nepotrestáno. Ostatně sám prezident tvrdil, že s koncem studené války začala éra „nového partnerství národů [...] založeného na konzultacích, spolupráci a kolektivním jednání [...] sjednocovaného principy a zákonností“ (Bush 1990a, nestránkováno).

George H. W. Bush čelil polarizovanému mínění, ale usoudil, že zkušenost Vietnamu je již dostatečně vzdálená. Když přišlo na obhajobu vyslání amerických jednotek, odkázal se na poučení ze z chyb politiky appeasementu a při stejné příležitosti vehementně popíral možnost opakování dalšího Vietnamu. Zcela v duchu mnichovského paradigmatu označil napadení Kuvajtu jako ukázkový příklad „spřesté agrese“ (Bush 1990a, nestránkováno), která ohrožuje ekonomickou stabilitu a mezinárodní systém jako takový. Saddáma Husajna přirovnal k Adolfu Hitlerovi a vyzval jej bezpodmínečnému stažení svých jednotek (Bush 1990b, nestránkováno).

Současně se snažil veřejné mínění ujistit, že s Amerikou do války vstupuje široká mezinárodní koalice a že armáda získá veškeré prostředky potřebné k vítězství – na rozdíl od války ve Vietnamu, kde USA působily bez mandátu mezinárodního společenství a kde armádu údajně svazovala chybná politická rozhodnutí: „*Jak jsem řekl americkému lidu již dříve, toto nebude další Vietnam [...] Naši vojáci budou mít nejlepší možnou podporu celého světa a nebude se od nich žádat, aby bojovali s jednou rukou svázanou za zády*“ (Bush 1991a, nestránkováno).

13) George Bush starší byl poslední americký prezident, který se aktivně účastnil bojů během druhé světové války a současně první americký prezidentem, který se odhodlal vyslat do války více amerických vojáků, než kterýkoli jeho předchůdce od roku 1945.

Operace „Pouštní bouře“ byla zahájena 17. ledna 1991 a skončila dříve, než očekávali i největší optimisté. Spojenecké velitelství pozastavilo všechny bojové operace přesně po 100 hodinách od jejich zahájení. Ztráty, které koalice utrpěla, byly s ohledem na rozsah mise zanedbatelné. Ve své době byl výsledek považován za velké vítězství. Poválečnou atmosféru výstižně ilustruje výrok prezidenta Bushe z jeho vystoupení před kongresmany. „*Tohle je pro Ameriku velký den. A díky bohu, konečně jsme strašáka Vietnamu navždy pohřbili v písku pouště Arabského poloostrova*“ (Bush 1991b, nestránkováno). George Bush jinými slovy naznačoval, že platnost vietnamského paradigmatu je již za svým zenitem a že Amerika se vrací zpět k analogii Mnichova.

S výsledkem války v Zálivu nebyly zdaleka spokojeni všichni. Část analytiků na ministerstvu obrany – později označovaných jako neokonzervativci¹⁴ – kritizovali, že se jejich vláda v zájmu zachování široké mezinárodní koalice spokojila jen s minimem možného. Spojené státy se dle jejich názoru měly vrátit k reaganovské tradici, přičemž namísto vytváření kolektivní politiky měl být kladen důraz schopnost prosadit se bez ohledu na vůli mezinárodního společenství.¹⁵ Vliv neokonzervativních myšlenek na americkou zahraniční politiku v 90. letech rychle rostl, i když vítězství Billa Clintona tomu příliš nenasvědčovalo.

Bill Clinton (1993–2001) byl v jistém smyslu přesným opakem svého předchůdce. Zatímco Bush patřil ke „staré“ generaci, která na vlastní kůži prožila druhou světovou válku, Clinton patřil mezi početnou poválečnou generaci (narodil se v roce 1946), která byla druhou světovou válku nedotčena. Clinton se jako student na vysoké škole účastnil demonstrací proti válce, kterou Bush starší (narozen 1924) jako prominentní Republikán a spojenec Richarda Nixona vehementně obhajoval.

Vítězství Billa Clintona nad Georgem Bushem starším bývá nejčastěji připisováno zhoršující se ekonomické situaci, kterou Bushova administrativa nedokázala účinně řešit. Povzbuzení americké ekonomiky bylo Clintonovou prioritou číslo jedna. Opozice Clintona obviňovala, že zahraniční politiku zanedbává a že mu chybí jakákoli koherentní strategie. Clinton se podle kritiků příliš zdůrazňoval význam podpory mezinárodního společenství (např. OSN nebo NATO) a byl ochotný využívat amerických vojáků pro obranu zájmů, které neměly jakýkoli vliv na americkou bezpečnost (např. stabilita v Somálsku, demokracie na Haiti či v Jugoslávii).

Mnozí odborníci proto začali varovat, že Spojené státy rezignovaly na dění ve světě a že se ve své zahraniční politice vrací „zpět do lůna“ (neo)izolacionismu (Schlesinger 1995, 6–8). Takové tvrzení se zdá s odstupem času jako neudržitelné přinejmenším v tom, že „návrat do lůna“ nebyl návratem k vietnamskému paradigmatu. Na rozdíl

14) Paul Wolfowitz, Donald Rumsfeld, Lewis „Scooter“ Libby a další

15) Defense Planning Guidance 1992, http://www.gwu.edu/~nsarchiv/nukevault/ebb245/doc03_extract_nytedit.pdf, 20. 10. 2012.

od přelomu 60. a 70. let Amerika žila v euforii nad svými zahraničně politickými úspěchy; neprožívala katarzi vojenského neúspěchu, ale právě naopak: hledala způsoby, jak svého postavení maximálně využít.

Spor mezi demokratickým prezidentem Clintonem a republikány ovládaným Kongresem byl sporem mezi koncepcí liberálního internacionalismu a (neo)konzervatismu; izolace či pouhá ne-intervence byla zcela mimo diskuzi. Kongres souhlasil s Bílým domem v případě pozemní intervenci v Somálsku, na Haiti nebo Bosně. Rozdíl spočíval pouze v tom, jak intervenci legitimovat. Zatímco hlava státu se domáhala multilaterálního ospravedlnění vojenských zásahů, většina Republikánů obhajovala právo unilaterálních zásahů. Obě strany se dovolávaly paradigmatu Mnichova. Zatímco opozice kritizovala Bílý dům za appeasement vůči světovým diktátorům, Clinton takové nařčení odmítal, ale jeho zdůvodnění bylo velmi podobné: „*Je to vše o hodnotách*“, tvrdil před intervencí v Kosovu. „*Kdyby někdo jen poslouchal Winstona Churchilla a povstal proti Adolfu Hitlerovi. Kolik životů by to zachránilo*“ (Clinton 1999, nestránkováno)¹⁶

Zvolení George W. Bushe z paradigmatického hlediska znamenalo jednoznačné potvrzení vývoje, který začal na přelomu 80. a 90. let. George Bush mladší sice původně nabádal k „*pokorné zahraniční politice*“¹⁷ a stahování amerických z misí na udržení či budování míru (např. v Kosovu), nicméně jakmile se dostal do Bílého domu, obklopil se neokonzervativci, kteří působili již ve vládě Ronalda Reagana či George Bushe staršího.

Bushova doktrína americké zahraniční politiky opakuje téměř všechny základní body mnichovského paradigmatu. Pouze namísto Sovětského svazu hovoří o „*ose zla*“ (Irák, Írán, Severní Korea), hrozbu rozpínajícího se komunismu nahradila globálním terorismem a snaha nalézt kompromisní řešení (na Balkáně, Blízkém východě) je označována jako návrat k politice appeasementu. Když například George Bush navštívil (15. 5. 2008) izraelský parlament, prohlásil, že vyjednávat s teroristy a radikály je chybné: „*Tyto iluze známe z minulosti. [...] Máme povinnost pojmenovat věci tím, čím skutečně jsou – klamavou útěchou appeasementu, který byl v minulosti opakovaně zdiskreditován*“ (Bush 2008, nestránkováno).

16) Jak dokazuje William Chittic a Leen Ann Pingel ve své knize *American Foreign Policy, v době vlády prezidenta Clintona byla vojenská síla využívána stejně často jako ve vrcholných dobách „studenválečnického konsenzu“* (Chittic a Pinger 2006, 1. kap).

17) *Presidential Debate 2000: Excerpts: Gov. George W. Bush vs. Vice President Al Gore*, http://www.pbs.org/newshour/bb/politics/july-dec00/for-policy_10-12.html, 20. 10. 2012.

8. Čtvrtá generace: návrat k vietnamskému paradigmatu?

Tažení proti terorismu, které zahájil Geroge W. Bush, přivedlo Spojené státy do dvou velkých konfliktů: v Afghánistánu a Iráku. V obou případech byl scénář velmi podobný; americká veřejnost intervenci zpočátku podporovala, nicméně jakmile se začaly množit válečné ztráty, podpora pro válku začala rychle upadat. Vzhledem k tomu, že obě války se nevyvíjely dle předpokladů, objevil se bezpočet srovnání s tažením ve Vietnamu. Žádné jiné události od konce počátku 70. let bezpochyby nevyvolaly v zahraničně politických otázkách tolik protestů a polemik.

Lze dokonce tvrdit, že v debatě před americkými prezidentskými volbami v roce 2004 byla zahraniční politika považována za jedno ze dvou až tří nejdůležitějších témat. Kandidát Demokratické strany John Kerry, který shodnou okolností patřil mezi hlavní mluvčí protiválečných aktivistů v 70. letech, svou kampaň před prezidentskými volbami explicitně založil na kritice americké intervence do Iráku. Nicméně navzdory rekordním počtům protiválečných demonstrací, odpor proti zahraniční politice Bílého domu ani zdaleka nedosahovala úrovně protestů z dob vietnamské války.¹⁸ Otázkou proto zůstává, zda ne zcela úspěšné války v Iráku a Afghánistánu mohly vyvolat paradigmatickou změnu.

Domnívám se, že si můžeme odpovědět kladně, byť s menšími výhradami. Válka proti terorismu americkou veřejnost silně polarizovala, nicméně situace na bitevním poli nebyla v roce 2004 natolik vážná, aby stoupenci „nového“ paradigmatu převládli. Stalo se tak teprve o čtyři roky později s nástupem Baracka Obamy, avšak o to více byl paradigmatický přechod patrný.

Barack Obama před svým zvolením sliboval, že během jednoho roku po svém vstupu do Bílého domu stáhne vojáky z Iráku a stanoví časový harmonogram stahování z Afghánistánu. Odpovědnost za stahování amerických vojáků z válek, ve kterých již nelze dosáhnout vítězství, naposled zažil americký prezident v roce 1969. Richard Nixon tuto složitou situaci ale dokázal využít ve svůj prospěch, když politiku zadržování transformoval do politiky détente. Podobnost mezi Obamou a Nixonem je navíc umocněná v tom, že oba zpochybnili zavedenou představu o tom, že s nepřítelem se nevyjednává. Richard Nixon takový obrat učinil, když uzavřel diplomatické vztahy s Čínou. Obama ještě před volbami naznačoval, že bude ochoten učinit totéž vůči Íránu: „*Věřím, že americký lid pochopí*“, vysvětloval Obama během předvolební kampaně, „*že to není slabost, nýbrž moudrost, když hovoříte ke svým přátelům i nepřítelům*“ (Obama, 2008, nestránkováno).

18) V případě Iráku dokonce můžeme hovořit o tom, že Bushova strategie na poslední chvíli dokázala zemi stabilizovat. Situace v Afghánistánu je o poznání komplikovanější, nicméně v době Bushovy vlády zdaleka nepřipomínala porážku.

Za tento výrok Obama sklídl tvrdou kritiku. To lze ostatně ilustrovat na příkladu stranických primárek Republikánské strany v průběhu roku 2012. Až na jednu výjimku¹⁹ všichni kandidáti na prezidenta našli stávající administrativu z uplatňování politiky appeasementu. Například Michele Bachmannová – jedna z čelních představitelk vlivného Hnutí čajového dýchánku (Tea Party Movement) – obvinila Obamovu administrativu, že nedokázala Íránu zabránit v pokračování svého jaderného programu. V této souvislosti prohlásila, že „*appeasement krvavých diktátorů není nikdy moudrá a efektivní strategie*.”²⁰ Prakticky totožně se vyjadřoval Rick Santorum, který v primárkách v roce 2012 skončil na druhém místě. Santorum tvrdil, že pokud by byl zvolen prezidentem USA a Írán neumožnil inspektorům OSN okamžitou návštěvu svých jaderných zařízení, nařídil by jejich bombardování.

Mitt Romney, který stranickou nominaci nakonec s přehledem vyhrál, považuje současnou politiku Bílého domu vůči Izraeli za „*diplomatickou katastrofu*“ a „*kulminaci opakovaných pokusů prezidenta Obamy za poslední tři léta vrhnout Izrael pod kola vlaku a podkopat jeho vyjednávací pozice*“ (Frank 2011). Romneyho slova se od výroků jeho spolustraníků příliš neliší. Jediný rozdíl snad spočívá v tom, že on za appeasement považuje prakticky jakoukoli zahraničně politickou iniciativu Baracka Obamy. Současný prezident se údajně snaží „zavděčit nepřátelům“, přičemž v této souvislosti jmenuje Rusko, Čínu a Írán (Romney 2011, nestránkováno).

Tato ostrá prohlášení je třeba vnímat v kontextu transformace, kterými zahraniční politika USA v současné době prochází. Obamova administrativa svým jednáním přesně odpovídá fázi generační výměny: „staré“ paradigma – která zastávají představitelé Republikánské strany – ztrácí svůj vliv na úkor „nové“ zahraničně politické koncepce. Tento proces se nemusí zdát příliš zřetelný, protože války v Afghánistánu a Iráku nestály tolik amerických životů, ani neskončily jednoznačnou porážkou, aby měly potenciál vyvolat tak prudkou reakci, jako na přelomu 60. a 70. let minulého století. Paradigma Mnichova, které upřednostňuje konfrontaci a intervenci nad konsenzem a neintervencí, bylo sice zpochybněno, nicméně stále si zachovává své stoupence.

To, že Obama reprezentuje spíše politiku neintervence, potvrzuje i přístup, který zaujal vůči občanské válce v Libyi nebo nestabilizující se situaci v Jemenu a Pákistánu. Pro všechny konflikty v těchto zemích je příznačné, že Spojené státy se jednak spoléhají na leteckou sílu, nikoli pozemní armádu. Dále je patrné, že Washington se s nepřitelem snaží soupeřit nepřímo: v Libyi podporou povstaleckých jednotek a v Jemenu a Pákistánu podporou místních vlád. Toto je v principu tentýž postup, který použil Richard Nixon, když zahájil politiku vietnamizace.

Domnívám se, že znovuzvolení současného prezidenta povede k dokončení proměny americké zahraniční politiky, která byla zahájena v prvním období. Prezident Obama dokončí stahování z Afghánistánu a s Íránem se bude snažit dohodnout něco na způsob déteute. Stručně řečeno, jeho zahraniční politika bude připomínat to, co zahájil Richard Nixon a co realizovali jeho nástupci (Gerald Ford, James Carter).

Jsem nicméně přesvědčen, že použití vojenské síly – až už vůči Íránu nebo jakémukoli dalšímu nepříteli – bude poslední možnou variantou, a to i v případě, kdyby do Bílého domu vstoupil republikán Mitt Romney.²¹ Americká společnost je z války proti terorismu a hledání (domnělém či reálném) zbraní hromadného ničení příliš unavená. Dostáváme se do fáze nekonfrontační fáze americké zahraniční politiky, kterému paradigma Vietnamu znovu získává převahu nad dědictvím Mnichova.

9. Závěr

Domnívám se, že výše uvedené informace mne opravňují potvrdit využitelnost konceptu Michaela Roskina i na období od konce druhé světové války do současnosti. V této periodě se střídají dvě dominantní paradigma. Jejich obsah zůstává v základních obrysech platný.

Zatímco jedno – internacionalistické paradigma Mnichova/Pearl Harboru – legitimuje představitele moci výkonné k asertivnímu využívání ozbrojených sil, to druhé – izolacionistické paradigma Vietnamu – legitimuje vyjednávání, kompromis a politiku neintervence. Střídání paradigmat kopíruje přibližně dvacetiletý cyklus, ve kterém dochází ke generační obměně. Každá generace přijímá novou koncepci zahraniční politiky s ohledem na zkušenosti, ve kterých vyrůstala. V uplynulých přibližně 70 letech došlo ke čtyřem změnám koncepce zahraniční politiky a z toho vyplývající legitimace užití ozbrojených sil. V současné době se nacházíme v době transformace od jednoho paradigmatu k druhému (viz tabulka č. 1).

Spočteme-li jednotlivé administrativy USA, které ovládaly Bílý dům po roce 1945, pak zjistíme, že velká většina amerických prezidentů se řídila paradigmatem Mnichova (celkem sedm), čtyři, resp. tři²² můžeme zařadit do přechodné fáze od jednoho paradigmatu druhému a pouze jeden se hlásil k vietnamskému paradigmatu. Ti prezidenti, kteří vycházeli z domnělého poučení se z chyb politiky appeasementu a izolacionismu, byli dva republikáni a dva demokraté. V rámci této kategorie můžeme postřehnout, že v období „studnoválečnického konsenzu“ paradigma Mnichova zastávali

19) Výjimkou byl Ron Paul, který je označován za tradičního izolacionistu.

20) Star Tribune: *GOP's Santorum says he would bomb Iran's nuclear facilities unless inspectors were allowed in*, <http://www.startribune.com/136501628.html?refer=y>, 20. 10. 2012.

21) Text byl psán v září 2012.

22) Gerald Ford je jediným americkým prezidentem, který se do Bílého domu dostal, aniž byl zvolen ve volbách.

především demokraté (v poměru 3:1), zatímco od konce studné války tomu je přesně naopak: většina (v poměru 2:1) byli republikáni.

Republikáni převažují také v kategorii „přechodného období“. Tady je příznačné, že v době studené války paradigmatickým obrat zastihl pouze republikány. Jedná se o prezidenty Nixona, resp. jeho nástupce Forda a Reagana. Z demokratů je zastoupen pouze prezident Obama. Bude-li zvolen,²³ je pravděpodobné, že on či jeho nástupce se bude přibližovat paradigmatu Vietnamu (resp. koncepci ne-intervence). V rámci prezidentů, kteří se otevřeně hlásili k paradigmatu Vietnamu, zůstává pouze jeden, demokrat James Carter. Soudíme-li však dle způsobu, jak zahraniční politiku utváří měnící se generace Američanů, nezůstane Carter v této kategorii sám.

Přibližná doba trvání jednoho	Převládající paradigma	Příčina přechodu k novému paradigma
Polovina 40. let až polovina 60. let	Mnichova (internacionalismus: intervence)	Důsledek appeasementu a izolacionismu
Polovina 60. let až konec 80. let	Vietnamu (izolacionismus - neintervence)	Pád komunismu, výsledek války v Zálivu
Konec 80. let až konec první dekády 21. století	Mnichova (internacionalismus: intervence)	Neúspěch války proti terorismu
Konec první dekády 21. století až ...?	Vietnamu (izolacionismus - neintervence)	?

Tabulka 1. Mění se paradigmata americké zahraniční politiky
Table 1. Changing Paradigms of U.S. Foreign Policy

Přijetí paradigmatu Mnichova a odmítnutí paradigmatu Vietnamu	Paradigmatický přechod	Přijetí paradigmatu Vietnam a odmítnutí paradigmatu Mnichova
vlna:	Nixon (R)	Carter (D)
Truman (D)	Ford (R)	
Eisenhower (R)	Reagan (R)	
Kennedy (D)	Obama (D)	
Johnson (D)		
vlna:		
G. H. W. Bush (R) Clinton (D)		
G. W. Bush (R)		
Vysvětlivky: D = člen Demokratické strany, R = člen Republikánské strany		

Tabulka 2. Legitimizace pro použití ozbrojených sil v USA
Table 2. Legitimization of Using U.S. Armed Forces

Seznam zdrojů

Literatura

AMBROSE, Stephen E. a BRINKLEY, Douglas G. (2011): *Rise to Globalism – American Foreign Policy Since 1938*. Penguin Books.

BARŠA, Pavel (2003): *Hodina impéria – zdroje současné zahraniční politiky USA*. Brno: Mezinárodní politologický ústav.

FRANK, James (2011): *Rick Perry Blasts Obama Appeasement Towards Palestinians* (<http://www.npr.org/blogs/itsallpolitics/2011/09/20/140640032/rick-perry-blasts-obama-appeasement-toward-palestinians>, 20. 10. 2011).

HAYWARD, Steven F. (2005): Two Giants – Steven Hayward compares Reagan and Churchill. *National Review Online* (<http://www.nationalreview.com/interrogatory/hayward200510190833.asp>, 4. 10. 2012).

HLAVÁČEK, Pavel (2009): Dědictví mnichovské smlouvy a jeho dopady na americkou zahraniční politiku. *Obrana a strategie* 1/2009, s. 117–135.

CHITTICK, William a PINGEL, Lee Ann (2006). *American foreign policy: a framework for analysis*. Washington D. C.: CQ Press.

JOHNSON, James A. (1970): The New Generation of Isolationists. *Foreign Affairs* Oct./1970, s. 136–146.

JOHNSON, Dominic D. P. a MADIN, Elizabeth M. (nedatováno): *Paradigm Shifts in Security Strategy – Why does it take disasters to trigger change?* (<http://www.cl.cam.ac.uk/~rja14/shbo9/johnsond1.pdf>, 9. 10. 2012).

KAPLAN, Lawrence S. (2004): *NATO Divided, NATO United: The Evolution of an Alliance*. Westport, CT: Praeger.

KAPLAN, Robert D. (2007): Foreign Policy: Munich versus Vietnam. *Atlantic Magazine* May/2007 (<http://www.theatlantic.com/magazine/archive/2007/05/foreign-policy-munich-versus-vietnam/305934/>, 9. 10. 2011).

23) Text byl psán v září 2012.

KENNEDY, Paul (2010): A Time to Appear. *The National Interest* July–August/2010, s. 7–17.

KISSINGER, Henry (1999): *Umění diplomacie. Od Richelieua k pádu Berlínské zdi*. Praha: Prostor.

KREJČÍ, Oskar (2009): *Americká zahraniční politika*. Praha: Professional Publishing.

KUHN, Thomas S. (1970): *The Structure of Scientific Revolutions*. Chicago: University of Chicago Press.

LOGEVALL, Frederik a OSGOOD, Kenneth (2010): The Ghost of Munich: America's Appeasement. *World Affairs* July–August/2010, s. 13–26.

PATERSON, Thomas G. (1988): *Meeting the Communist Threat – from Truman to Reagan*. Oxford: Oxford University Press.

RECORD, Jeffrey (1998): A Perils of Reasoning by Historical Analogy Munich, Vietnam and American use of Force Since 1945. *Occasional Paper No. 4*. Center for Strategy and Technology Air War College (<http://www.strategicstudiesinstitute.army.mil/pdffiles/pub622.pdf>, 9. 10. 2011).

RECORD, Jeffrey (2007): *The Specter of Munich – Reconsidering the Lessons of Appeasing Hitler*. Dulles: Potomac Books.

ROSKIN, Michael (1974): From Pearl Harbor to Vietnam: Shifting Generation Paradigms and Foreign Policy. *Political Science Quarterly* 3/1974, s. 563–588.

SHLESINGER, Arthur Jr. (1995): Back to the Womb? Isolationism's Renewed Threat. *Foreign Affairs* July–August/1995, s. 2–8.

SIRACUSA, Joseph M. (nedatováno): The Munich Analogy. *Encyclopedia of the New American Nation* (<http://www.americanforeignrelations.com/E-N/The-Munich-Analogy.html>, 9. 10. 2011).

THORNTON, Bruce S. (2011): *The Wages of Appeasement. Ancient Athens, Munich, and Obama's America*, Encounter Books New York – London.

Prameny

BUSH, George Herbert Walker (1990a): *Address to the Nation Announcing the Deployment of United States Armed Forces to Saudi Arabia*, August 8, 1990 (<http://www.presidency.ucsb.edu/ws/index.php?pid=18750&st=&st1=#ixzz1cxe6WA7y>, 9. 10. 2011).

BUSH, George Herbert Walker (1990b): *Address Before the 45th Session of the United Nations General Assembly in New York, October 1, 1990* (<http://www.presidency.ucsb.edu/ws/index.php?pid=18883&st=&st1=>, 9. 10. 2011).

BUSH, George Herbert Walker (1991a): *Address to the Nation Announcing Allied Military Action in the Persian Gulf, January 16, 1991* (<http://www.presidency.ucsb.edu/ws/index.php?pid=19222&st=&st1=>, 9. 10. 2011).

BUSH, George Herbert Walker (1991b): *Remarks to the American Legislative Exchange Council, March 1, 1991* (<http://www.presidency.ucsb.edu/ws/index.php?pid=19351&st=&st1=>, 9. 10. 2011).

BUSH, George Walker (2008): *Address to the Members of the Knesset in Jerusalem, May 15, 2008* (<http://www.presidency.ucsb.edu/ws/index.php?pid=77330&st=&st1=#ixzz1cxenfKa>, 9. 10. 2011).

CARTER, James E. (1977): *Inaugural Address*, January 20, 1977 (<http://www.presidency.ucsb.edu/ws/index.php?pid=6575&st=&st1=#axzz1dmjSstJk>, 9. 10. 2011).

CLINTON, William J. (1999): *Remarks at the Legislative Convention of the American Federation of State, County, and Municipal Employees, March 23, 1999* (<http://www.presidency.ucsb.edu/ws/index.php?pid=57294&st=&st1=#axzz1cXWZuUN>, 9. 10. 2011).

EISENHOWER, Dwight D (1954): *Letter to Winton Churchill*, April 4, 1954 (http://www.oldmagazinearticles.com/Eisenhower_on_Vietnam, 9. 10. 2011).

FORD, Gerald (1975): *Address at a Tulane University Convocation*, April 23, 1975 (<http://www.presidency.ucsb.edu/ws/index.php?pid=4859&st=&st1=>, 4. 10. 2012).

CHAMBERLAIN, Neville (1938): *Peace In Our Time* (<http://www.wwnorton.com/college/history/ralph/workbook/ralprs36.htm>, 9. 10. 2011).

CHURCHILL, Winston (1945): *The Sinews of Peace Address*. Westminster College, Fulton Missouri, March 5, 1945 (<http://www.wyzant.com/Help/History/HPOL/Churchill/Peace/>, 9. 10. 2011).

JOHNSON, Lyndon B (1964): *Annual Message to the Congress on the State of the Union*, January 8, 1964 (<http://www.presidency.ucsb.edu/ws/index.php?pid=26787&st=&st1=>, 9. 10. 2011).

KENNEDY, John F. (1962): *Radio and Television Report to the American People on the Soviet Arms Buildup in Cuba*. October 22, 1962 (<http://www.presidency.ucsb.edu/ws/index.php?pid=8986&st=&st1=#ixzz1cxmoe7lo>, 9. 10. 2011).

NIXON, Richard M. (1969): *First Inaugural Address*, January 20, 1969 (<http://www.presidency.ucsb.edu/ws/index.php?pid=1941&st=&st1=#axzz1dZyTdZYe>, 9. 10. 2011).

OBAMA, Barack H. (2008): *Victory Speech, North Caroline*. The Washington Post, May 6, 2008 (<http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2008/05/06/AR2008050603099.html>, 9. 10. 2011).

REAGAN, Ronald (1983): *Remarks at the Annual Convention of the National Association of Evangelicals in Orlando*. March 8, 1983 (<http://www.presidency.ucsb.edu/ws/index.php?pid=41023&st=&st1=>, 9. 10. 2011).

REAGAN, Ronald (1986): *Address to the Nation on the United States Air Strike Against Libya*. April 14, 1986 (<http://www.presidency.ucsb.edu/ws/index.php?pid=37131&st=&st1=#ixzz1cWxsg7S>, 9. 10. 2011).

ROMNEY, Mitt (2011): *Remarks at the Republican Jewish Coalition Forum* (<http://thepage.time.com/2011/12/07/transcript-mitt-romneys-remarks-at-the-republican-jewish-coalition-forum/>, 19. 12. 2011).

Internetové zdroje

Defense Planning Guidance 1992, http://www.gwu.edu/~nsarchiv/nukevult/ebb245/doco3_extract_nyte-dit.pdf, 20. 10. 2012.

Los Angeles Times: *It's 2008, not 1938*. Los Angeles Times, May 17, 2008, <http://articles.latimes.com/2008/may/17/opinion/oe-scoblic17>, 20. 10. 2010.

Presidential Debate 2000: *Excerpts: Gov. George W. Bush vs. Vice President Al Gore*, http://www.pbs.org/newshour/bb/politics/july-decoo/for-policy_10-12.html, 20. 10. 2012.

Star Tribune: *GOP's Santorum says he would bomb Iran's nuclear facilities unless inspectors were allowed in*, <http://www.startribune.com/136501628.html?refer=y>, 20. 10. 2012.

Summary

This article is concerned with the way of legitimisation of the usage of armed forces by the representatives of the United States of America. The article focuses on the period from the end of the Second World War to the present day. In the given era, it is possible to observe approximately twenty–years long cycles, within which the generational modification of the social representation of the US takes place. Every generation then follows a different set of rule which subsequently influence when and in what way they defend the usage of the American armed forces.

In the American foreign policy after 1945, it is possible to observe two fundamental models of the understanding of legitimacy: the internationalist model, which follows the paradigms of Munich/Pearl Harbor, and the isolationist model, which reflects the legacy of the Vietnam war errors.

The definition of a paradigm is taken from Thomas Kuhn and his publication "The Structure of Scientific Revolutions". Kuhn understood a paradigm as a set of certain rules, which are considered indubitable, until information emerges that dispute their validity. Young scientists, who create a "new" paradigm, often come up with alternative theories.

The process of the paradigmatic transition – or, in other words, that what was described by Kuhn as "a scientific revolution" – is continuous and can take years.

The generation of Americans that lived through the Second World War are the supporters of the so-called Munich, or Pearl Harbor, Paradigm. This paradigm revolves from the experience of the unsuccessful policy of appeasement and from the Japanese aggression toward the US. The lessons learned from the developments and the victory in the Second World War forced the Americans to revise their inter-war policy and later became the basis for the policy of containment of Communism. This policy is based on the presumption that we are not to negotiate with dictators or, in other words, that the most effective way of negotiating with enemies is to act from the position of power. Winston Churchill, the former British Prime Minister, who was, before the Second World War, one of the uncompromising critics of the policy of appeasement, is considered to be the symbolic representative of this approach.

On the other hand, the generation of Americans who experienced the bitter American defeat in Vietnam, came to different conclusions: if the American interests are to be advocated in the world, it is necessary to use the armed forces as little as possible, to promote the non-intervention policy and the policy of compromise, and to use diplomacy as the primary means of conflict resolution.

The Munich/Pearl Harbor Paradigm prevailed among the American political and social representatives from the end of the Second World War to approximately the mid-1960s. The former American President H. Truman was sure of its validity when he gave reasons for the American intervention in Korea. D. Eisenhower also used the same reasoning when he asked for an armed action against the Communist insurgents in Vietnam. Moreover, the former President Johnson followed the same paradigm when he decided to directly engage the American armed forces in the Vietnam war.

Nonetheless, it was the defeat in Vietnam that disrupted the so-called "Cold War consensus" and led to the emergence of the so-called Vietnam Paradigm. At the beginning, there was the Nixon administration. Nixon, even though he called for arguments for the Munich Paradigm, broke through the ongoing Cold War consensus when he recognised diplomatic relations with the People's Republic of China, withdrew American soldiers from Vietnam and replaced the policy of containment with the policy of détente. Both Ford and Carter also continued with this policy.

The paradigm changed twenty years later, when the US extensively intervened for the first time since the end of the Vietnam war.

The turn to the internationalist policy was confirmed in the 1990s, even though this period is often interpreted as a return back to isolationism. As a matter of fact, both the President and the Congress supported active foreign policy and only disagreed on how to carry it out (unilaterally or multilaterally). American interventionism peaked during George Bush Jr.'s administration, after the attack of 9/11. Even though the ambiguous results of the war on terrorism (Afghanistan, Iraq) did not evoke the same responses as the unsuccessful intervention in the Vietnam war, it is still fair to say that the election of Barack Obama brought about another paradigmatic turn. President Obama – in a way similar to this of Richard Nixon – promised the withdrawal of American troops from Afghanistan. Last but not least, Obama also offered direct negotiation with the Iranian representatives.

If we count the particular administrations since the end of the Second World War, we will find out that the majority of them followed the Munich Paradigm (seven of them, to be exact), four American presidents (including Gerald Ford and Barack Obama) can be included in the category of the transitional phase of a paradigmatic change, and only one President acted in accordance to the Vietnam Paradigm.

Vydání článku bylo podpořeno z Grantového systému Západočeské univerzity, číslo projektu SGS-2012-004.